دکتر حمیدرضا محتشمی، مدرس رشد و توسعه فردی:

مسئولیت‌پذیری یک زنجیره است قطع‌کننده آن نباشیم

به اعتقاد یک مشاور و مدرس رشد و توسعه فردی، مسئولیت‌پذیری شبیه یک زنجیر است که با عدم‌مسئولیت‌پذیری یک نفر، دیگران نیز در قبال سایرین بی‌مسئولیت خواهند شد.

حمیدرضا محتشمی، مدرس رشد و توسعه فردی در گفت‌وگو با «جوان» در رابطه با مسئولیت‌پذیری می‌گوید: در شرایط کنونی جهان پیرامون ما، مسئولیت‌پذیری تقریباً یک واژه گمشده و مهجور واقع شده است.

این مدرس رشد و توسعه فردی بیان می‌کند: آنچه در اکثر قریب به اتفاق موضوعات و شرایط روزمره شاهد هستیم مبتنی بر این است که مسئولیت‌پذیری در فضاهای مختلف چه اجتماعی، چه عاطفی و چه مالی در زندگی‌ها کم‌رنگ شده است.

وی بیان می‌کند: عمدتاً افراد مسئولیت آنچه بر عهده دارند را نمی‌پذیرند و این می‌تواند برخاسته از دلایل مختلف از جمله تصمیمات هیجانی باشد چراکه جوامع به سمتی می‌روند که افراد در آن دچار شخصیت‌های هیجانی می‌شوند.

محتشمی با توضیح بیشتر درباره بی‌مسئولیتی می‌گوید: افراد بدون اینکه فکر کنند قول‌هایی می‌دهند که از توان آنها خارج است، اما زمانی که پای اجرا می‌رسد عمل نمی‌کنند و در کارپناه‌های مختلف حق را به خود می‌دهند و در نهایت تبدیل به یک شخص بی‌مسئولیت می‌شوند.

به اعتقاد محتشمی زمانی که انسان تصمیم می‌گیرد وعده‌ای بدهد یا حر کتی انجام دهد باید تمام جوانب انجـام دادن آن و تعاملش را بپذیرد.

این مدرس رشـد و توسـعه فردی به «جوان» می‌گویـد: در واقع مسـئولیت‌پذیری کسـی اسـت که به قول‌ها، وعده‌ها، تصمیمات و امضاها و هر آنچه او را متعهد می‌کند پایبند باشد.

وی می‌افزاید: مسئولیت‌پذیری انواع مختلفی دارد که از جمله آنها فردی و اجتماعی است، به این معنی که فرد در قبال ارکان مختلف زندگی خود احسـاس مسـئولیت می‌کند و همچنین همین فرد در قبال اعضای خانواده و عزیزان خود نیز احساس مسئولیت دارد.

محتشمی تأکید می‌کند: به عنوان مثال وقتی کسی پدر یا مادر شد نمی‌تواند شخصیت قبلی باشد و به نظرش جدید بی‌اعتنایی کند بلکه باید برای نقش جدید احساس مسئولیت کند.

این مـدرس مهارت‌های زندگی بـیادآور می‌شـود: در بعد دیگر در زندگی‌مان مسـئولیت‌هایی اجتماعی داریم. در واقع ما نمی‌توانیم نسـبت به رخدادها و اتفاقات پیرامـون خود و نسـبت به دیگران بی‌تفاوت باشیم.

وی تأکیـد می‌کنـد: در مثال دیگر مـا مسـئولیت‌پذیری مادی و تعهدات مالی داریم که تضمینی پشـت آن وجـود دارد که باید در قبال این تضمین‌های مادی مسـئولیت داشته باشیم، اما متأسفانه افراد این روزها به راحتی حلف وعده می‌کنند، وعده‌های خود را زیر پا می‌گذارند و حتی به وعده‌های مسـتند خود نیز عمل نمی‌کنند که همین امر جامعه را متشنج می‌کند و امنیت اجتماعی را پایین می‌آورد.

به اعتقاد این مدرس مهارت زندگی، از آنجا که ما روی یکدیگر حساب می‌کنیم زنجیره‌ای شکل می‌گیرد که با احسـاس بی‌مسـئولیتی یک فرد سـایرین نیز تأثیر می‌گیرند و در نهایت به جایی می‌رسیم که اکثر قریب به اتفاق افراد غیرمسـئولانه رفتار می‌کنند.

محتشمی در پاسـخ به سـؤالی درباره رابطه مسـئولیت‌پذیری با فناوری‌های جدید می‌گویـد: تکنولوژی و فناوری‌های نوظهور باید ما را مسـئولیت‌پذیرتر کند چراکه تکنولوژی ابزارهایی هسـتند که به تسـهیل ارتباطات ما کمک می‌کنند.

وی در این زمینه اظهار می‌دارد: به طور مثال اگر در خانواده مناسـبتی وجود دارد و می‌توانند هشـدار تلفن همراه خود را روی تاریخ مورد نظر تنظیم کند تا روز تولد فرزند یا همسرش را اطلاع دهد.

وی در آسـیب شـناسی عدم‌مسـئولیت‌پذیری می‌گوید: شاید لازم باشد در تربیت فرزندان بازنگری داشـته باشیم و تلاش بیشـتری کنیم. بسـیاری از افراد فرزند خود را مسـئولیت‌پذیر بار نمی‌آورند و با واژه‌هایی مثل اینکه «تو نمی‌تونی»، «تو بچه‌ای»، «برای تو زوده» کار را خراب می‌کنند. ما باید بچه‌ها را مسئولیت‌پذیر بار بیاوریم.

وی ادامه می‌دهد: اگر به فرزندان‌مان از کودکی مسـئولیت سـپاری کنیم، هم به بلـوغ آنها کمـک کرده‌ایم و هم گذر زمـان در کالبد وجودی آنها نقش می‌بندد، در نتیجه آنهـا در هر جایی قرار گیرند بی‌تفاوت نیسـتند و احسـاس مسـئولیت می‌کنند.

محتشمی یادآور می‌شود: ما نسبت به مسئولیت‌پذیری و آموزش‌های مرتبط با آن بی‌تفاوت بودیم که این مهـم در آموزش و پرورش هم مورد بی‌مهری قرار گرفته است.

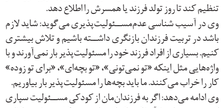

برای همه ما پیش آمده که دیده‌ایم افراد بی‌مسئولیت تاوان چندانی پس نداده‌اند. در مقابل گویـی این ما هسـتیم که تاوان پس می‌دهیم و دچار خسـران می‌شویم و این اتفاق باعث شده افراد مسئولیت‌پذیر خسـته شـوند و در نهایـت کـم یاورنـد

این مدرس رشد و توسعه فردی نقدی هم به رسانه‌ها در این زمینه وارد می‌کند و می‌گوید: حتی رسانه‌ها نسـبت به تولید محتوا با بار مفهومی مسئولیت‌پذیری احسـاس وظیفه نمی‌کنند.

محتشـمی معتقد اسـت: یکی دیگر از دلایل ادامه داشـتن زنجیره بی‌مسئولیتی به جامعه برمی‌گردد، چراکه همواره برای همه ما پیش آمده است که دیده‌ایم افراد در مقابل مسئولیت تاوان چندانی پس نداده‌اند، مثلاً اگر فرزندی در قبال والدین خود بی‌مسـئولیت بوده، تنبیه و آگاهسازی نشـده و همچنان از سـوی والدین مورد تکریم قرار می‌گیرد، در مقابل گویی این ما هسـتیم که تاوان پس می‌دهیم و دچار خسـران می‌شویم و این اتفاق باعث شده اسـت افراد مسـئولیت‌پذیر خسـته شوند و در نهایت کم‌یاور شند.

وی با تأکید بر اینکه ما زنجیره مسـئولیت‌پذیری داریم، ادامه می‌دهد: حتی همین مورد برای شما که خبرنگار هسـتید اتفاق خواهد افتاد، از جمله اینکه با من قراری را تعیین می‌کنید و من حلف وعده می‌کنم و در نهایت شـما هم در قبال مدیر بالادسـتی بی‌مسـئولیت تلقی می‌شوید و این زنجیره ادامه پیدا می‌کند.

این مدرس رشد و توسعه فردی می‌گوید: یادمان باشد انسان‌های مسـئولیت‌پذیر ارزی زیادی صـرف می‌کنند و ایـن انرژی زیاد درصورتی که بی‌نتیجه باشد به مرور زمان آنها را خسـته می‌کند.

وی بـا تأکیـد بـر اینکـه مسـئولیت‌پذیری یکـی از مهم‌ترین ارکان موفقیـت در زندگـی اسـت، توضیـح می‌دهد: مـا افتی برای مسـئولیت‌پذیری داریم و آن مبتنی بر این اسـت که افراد مسـئولیت‌پذیری را یاد می‌گیرند، اما برخی فراموش می‌کنند که در مقابل خودشـان نیز مسـئولیت‌پذیر باشـند که اینها در جامعه قربانی تلقی می‌شوند.

محتشمی درباره شخصیت‌های قربانی توضیح می‌دهد: افرادی که در مقابل دانشـ‌ها و خواسـته‌های دیگران به شدت مسـئولیت‌پذیرانه عمل می‌کنند در مقابل دانشـ‌ها و خواسـته‌های خود حتی‌به‌تفاوت هسـتند.

از محتشمی می‌پرسیم برای مسئولیت‌پذیری چه باید کرد و از کجا باید شروع کنیم؟ وی اینگونه پاسخ می‌دهد: ما هیچ وقت نمی‌توانیم به یک باره مسئولیت‌پذیر شـویم بلکه این موضوع نیازمند زمان و ریشـه‌سازی برای نسل آینده است.

به اعتقـاد این مدرس مهارت‌هـای زندگی، ما باید تـلاش کنیم با آموزش به نسـل‌های جدید یاد دهیم برای حرف و وعده خود بمانند و حلف وعده نکنند و در نهایت رسانه‌ها در این زمینه می‌توانند خیلی خوب کمک کنند.

وی در توضیح بیشـتر می‌گوید: فضای شـهری باید با آموزش‌های مسـئولیت‌پذیری آمیخته شود، در حالی که ما هرگز ندیده‌ایم پیام و محتوای مناسبی در قبال مسـئولیت‌پذیری و وفای به عهد نمایش داده شـود. اگر شـما به برخی کشـورهای دنیا نگاه کنید، متوجه خواهید شد که مسـئولیت‌پذیری ریشـه در تعلیم و تربیت دوران کودکی دارد و وقتی فرد به بلوغ رسید ممکن است به سختی تحت تأثیر قرار گیرد.

این مدرس رشـد و توسـعه فردی در پایان خاطر نشان می‌کند: فراموش نکنیم که ما در مورد یک واژه زیبا و دست اول و نو صحبت نمی‌کنیم بلکـه درباره ارکان موفقیت صحبـت می‌کنیم و باید بدانیم که نداشتن مسـئولیت‌پذیری درواقع فقدان یک رکن مهم در زندگی است.

مسئولانه عمل کن حتی اگر مسئول نباشی!

حسین گل‌محمدی

شوریختانه باید بپذیریم حس مسئولیت در جامعه ما به شدت کاهش پیدا کرده است تا جایی که حتی نسبت به خودمان هـم احسـاس مسـئولیت نمی‌کنیم. بی‌مسـئولیتی فقـط در کارشـکنی، بدقولی، کم‌فروشـی در کالا و خدمت، زیر پا گذاشـتن یا پایمال کردن حقوق دیگران، بی‌تفاوتی نسبت به هم‌نوع، از زیر بار مسئولیت شانه خالی کردن و دهها و صدها نمونه دیگر در تعامل با دیگران و در ساحت خانوادگی و دوستی، گروهی و اجتماعی نیسـت. ما همین که از سلامت و رشد خودمـان در ابعاد شـخصیتی غافـل می‌شـویم در واقع غیرمسئولانه رفتار کرده‌ایم. بر اساس آموزه‌های اخلاقی و معرفتی فرهنگ دیرینه ایرانی- اسـلامی، اگر کلام‌مان را خوب قاضی کنیم و تکلیف‌مان با خودمان روشـن باشـد بی‌تردید تکالیف و حقوق‌مان با دیگران نیز روشن خواهد شد. اساساً کسی که در قبال کردار، رفتار و گفتار خودش احساس مسـئولیت داشـته باشد محال اسـت نسبت به سـایرین احسـاس مسـئولیت نکند. درونی‌شدن حس مسئولیت که ناگزیر ریشه در تربیت و آموزش صحیح دارد، بالطبع افراد را به گونه‌ای پرورش می‌دهد که به صورت فعال و خودجـوش نسـبت به هـر موقعیتی موضع مسـئولانه می‌گیرند و ایـن تمام ابعاد خـرد و کلان زندگـی فردی و اجتماعی را دربر می‌گیرد، حتی حس مسئولیت نسبت به یک برگ که بیهوده از شاخه درخت کنده نشود یا قطره‌ای آب کـه مبـادا اسـراف شـود، نمونه‌هایـی از حـس مسئولیت‌پذیری یک انسان مؤمن اسـت تا نظم عادلانه هستی را به هم نریزد.

بهترین پیام معرفتی بزرگان دین، عرفان، علم و ادب برای ما ایرانیان که به دو منبع غنی فرهنـگ ایرانی و فرهنگ اسلامی دسترسـی داریم این اسـت که در هر شرایطی مسئولانه عمل کنیم، حتی اگر اسـماً و رسماً، مسئولیتی متوجه ما نباشد.

دکتر نادر صادقیان، جامعه‌شناس:

آموزش و احقاق حق ۲ مقدمه ضروری مسئولیت‌پذیری است

یکی از مهم‌ترین جنبه‌های محیط سـالم زندگی و کار، داشتن روحیه خوب و عالی برای مسئولیت‌پذیری است. در محل‌هایی که افراد برای مسـئولیت‌پذیری ارزش قائل هسـتند، مشـکلات سریع‌تر رفع می‌شود و این تعهد به کار، احساس امنیت و رضایت بیشـتری دربردارد. یدیرفتن مسئولیت با قدرت تصمیم‌گیری همراه اسـت و خلق فرصت‌های بیشـتری برای رشد شـخصی و پیشرفت حرفه‌ای در اختیار افراد قرار می‌دهد. علاوه بر آن، احساس مسـئولیت در کار می‌تواند به افراد آموزش دهد که هر اشـتباهی فرصتی برای یادگیری است. با توجه به چند مورد از فواید مسـئولیت‌پذیری، این سـؤال مطرح می‌شـود که چرا بعضی افراد مسـئولیت‌پذیر نیسـتند و از انجام مسـئولیت سـر باز می‌زنند؟ نادر صادقیان، جامعه شناس مسـئولیت‌پذیری را محصول دو عنصر ضروری آموزش و احقاق حق می‌داند. وی می‌گوید: مسئولیت توأم با حق است این دو از یکدیگر جدایی ناپذیر هستند. افراد چه در نهاد خانواده و چه در اجتماع در قبال حق‌شـان مسئولیت‌شان را به درستی انجام می‌دهند. وی معتقد است درباره مسئولیت‌پذیری افراد نباید دنبـال معلول بـود و باید علت‌ها را جسـت، در غیر این صورت اخلافیات ذبح می‌شود و سـقوط می‌کند. در نتیجه شـخص کسـی می‌گیرد و هر از چندی اثر خودش را مثل اعتیاد، افسردگی، نزاع، قتل، درگیری، کلاهبرداری و غیره نشان می‌دهد.

■■■

مسـئولیت‌پذیری از منظر فـردی و اجتماعـی به چه معناست و با چه شاخص‌هایی تعریف می‌شود؟

مسـئولیت‌پذیری همه جا با مفهومی به نام حق در آمیخته اسـت. حقوق اجتماعی و حقوق شـهروندی، روی دیگر سـکه مسـئولیت اجتماعی و شهروندی است. این دو جدا از هم نیسـتند و در صورتی می‌توان مسـئولیت‌پذیری را ارزیابی کرد که آن را با حق دید. برای اینکه مسـئولیت به نحو خاکی محقق شود چند نکته قابل توجه اسـت: یکی اینکه سـاختارها قانونی و کارآمد باشند. دیگر اینکه شخص احساس تبعیض نکند و نکته سـوم اینکه فرد در جامعه، جایگاه و اختیارات لازم را داشته باشد تا برای مطالبات و حقوقش احسـاس امنیت کند. این نکات از نهاد خانواده تا مدرسـه و دانشگاه را دربر می‌گیرد، چراکه وقتی فرد حقوقش محقق شود و قوانین پشتوانه کارآمدی برای تحقق حقوق فرد و جامعه داشـته باشد، احسـاس امنیت و رضایت پیدا می‌شود و در حالت عکس این قضیه، احسـاس مسئولیت رنگ می‌بازد. البته این موضوع واقع‌بینانه دیده نشـده اسـت نه در بعد اخلاق و دین. در این مورد مصادیق زیادی وجود دارد، از جمله در زندگی روزمره، محیط شـغلی و آموزشی که اگر مسئولیت‌پذیری شـاخصه‌های خیلی خوبی نداشت باید در ساختارهای تربیتی یا فرهنگی بررسی شود. در این زمینه باید تأثیرات و تعاملات متقابل و یک رابطه چند جانبه در ساختارهای اقتصاد و فرهنگ واکاوی شده.

آیا استثنایی وجود دارد؟

بله و آن هم در موقع بروز جرم. اگر فرد در فرایند پیگیری تحقق حقوق اجتماعی مرتکب جرم شود، اینجا دسـتگاه ناظر می‌تواند برخورد و با تخلف برخورد کند. همه موارد گفته شده برمی‌گردد به حرکت خود به خصوص در دوران کودکی دارد که در بطن و ضمیر ناخودآگاه فرد نهادینه می‌شود، البته این موضوع دو وجه دارد، گاهی موعظه و نسخه پیچی اخلاقی اسـت مانند تکرار ارزش‌های اخلاقی، معنوی و دینی که در جای خود لازم اسـت، اما فرار عینی و عملی خانواده به ویژه والدین بسـیار مهم‌تر اسـت. همانگونه که امـام صادق(ع) می‌فرمایند: با فرات‌های‌تان دعوت کنید به آنچه از آن، احساس امنیت کنید، البته بدیهی اسـت برای هر یک از موارد فوق باید سـاز و کارهای معینی را در نظـر گرفت تا افراد و اقشـار مختلف بتواننـد در این راه به موفقیت‌های لازم دست یابند، اما آنچه ضروری به نظر می‌رسد این است که نظام تعلیم و تربیت هر جامعه‌ای بیشـترین وظیفه را بر عهده دارد تا مسئولیت‌پذیری را از موزش و اشاعه بدهد.

کوچک‌ترین و پرهاسیت‌ترین نهاد اجتماعی اسـت که مراحل اولیه تعلیم و تربیت در آن شـکل می‌گیرد و پدران و مادران می‌توانند با برخورداری از مجموعه‌ای از دانش‌ها، بینش‌ها و روش‌های مفید و مؤثر، فرزندان خود را مسـئولیت‌پذیر به بار آورند. یکی از روش‌های مؤثر این است که خودشان مسئولیت‌پذیر باشند و به همه وظایف خود جامه عمل بپوشانند تا والدا آنها نیز یاد بگیرند چگونه باید به یک فرد مسئولیت‌پذیر تبدیل شد. گونه‌های مختلف تعلیمی و تربیتی می‌تواند در زندگی معمول خانواده‌ها جاری و ساری شود تا همه بدانند چرا باید مسئولیت‌پذیر شد و دلایل مسئولیت‌پذیری افراد چیست.

پس از خانواده می‌توان به مدرسه اشاره داشت و ساز و کارهای آموزشی و پرورشـی مفید و مؤثری را بر اثر مترتب ساخت تا به محیط سازنده‌ای برای مسئولیت‌پذیری تلاش‌ها برای آموزش تبدیل و مانع هدر رفتن زحمات نهاد خانواده شود.

آنچه می‌تواند به عنوان سـرفصل آموزشی و پرورشـی اولیای خانواده و مدرسه قرار گیرد تا در سـایه آن فرزندانی مسـئولیت‌پذیر رشد یابند، تعیین و تبیین فهرسـت عناوین مربوط به فواید مسـئولیت‌پذیری و عواقب خطرناک مربوط به نبود مسـئولیت‌پذیری در جامعه اسـت.

به این شکل می‌توان امیدوار بود روند مسـئولیت‌پذیری افزوده شده جامعه ایرانی با زیاد و روز به روز بر تعداد فرد مسئولیت‌پذیر افزوده شود. چنین جامعه‌ای را با شـاخص مسـئولیت‌پذیری می‌توان یک جامعه مترقی و رو به رشد دانست.

دکتر میلاد محقق

مهم‌ترین شاخص یک جامعه مترقی مسئولیت‌پذیری است

بر کسی پوشیده نیست که هر یک از انسان‌ها در دو وضعیت فـردی و اجتماعـی دارای تکالیفی هسـتند که باید ادا شود تا به انتظار برسانند تا به حال خود و جامعه سـودمند و فایده‌مند باشـند. اگر اینچنین نباشـد، تعاریـف مربوط به انسـان و انسانیت محدوش خواهد شد. بر همین اسـاس سـه عنوان مسئولیت، مسـئولیت‌پذیری و مسـئولیت‌پذیری دارای جایگاه ویژه‌ای در جامع بشری هسـتند.

شـاید یکی از اصلی‌ترین دلایل اهمیت داشـتن عناوین فوق، ضرورت برآورده شدن نیازهای بشری باشد، زیرا اگر افراد جامعه به وظایف شخصی و اجتماعی خیلی عمل نکنند، نیازهای آنان برآورده نخواهد شد، به‌عنوان مثال، اگر نتوانم راه انجام وظایف خود مسئولیت‌پذیر نباشد، مردم بدون آن خواهند ماند یا نان بی‌کیفیت خواهند خورد.

ابتدا سه عنوان مسـئولیت‌پذیری و مسـئولیت‌پذیر را تعریف می‌کنیـم و آنگاه سـه منابع و ابـزاری که می‌تـوان از آنها بـرای ترویج مسـئولیت‌پذیری بهره برد، اشـاره می‌کنیم.

«مسـئولیت» ان تکاتی اسـت که انسـان باید در قبالش پاسخگو باشـد. «مسـئولیت‌پذیری» احساس تکلیفی اسـت کـه بر عهده اوسـت و کسـی اسـت که خـود را موظـف بـه اجـرای تکالیفی بدانـد کـه مخاطب یا مخاطبان از او انتظار دارنـد «مسـئولیت‌پذیری» احسـاس تکلیفی اسـت کـه بر عهده اوسـت و «مسـئولیت‌پذیر» کسـی اسـت که خود را موظف به اجرای تکالیفی بدانـد کـه مخاطب یا مخاطبان از او انتظار دارنـد

دکتر قربانعلی فرهنگ

قبالش پاسخگو باشد

دکتر احمدرضا هاشمیان
مشاور و مدرس آموزش خانواده:

والدین با تکیه بر شکیبایی و قاطعیت فرزندانی مسئولیت‌پذیر تربیت کنند

«مسـئولیت‌پذیری» به عنوان تعهدی درونی از سـوی فرد برای انجام مطلوب فعالیت‌هایی اسـت که به وی سـپرده شده اسـت. از دیدگاه روان‌شناسی مسئولیت‌پذیری توانایی بر اوردن نیازهای خود و دیدرفتن پیامد رفتارها به گونه‌ای اسـت که مافعی در جهت برآوردن نیازهای افراد جامعه نباشد از دیدگاه اجتماعی نیز مسئولیت‌پذیری اجتماع‌وظایف فردی به وسیله تک تک افراد جامعه اسـت که انجام این وظایف باعث می‌شود تعادل منـاسبی در جامعه برقرار شود. هر فرد باید به این وظایف وفاق یابد و نقش خود را در حفظ این تعادل به صورت مشخص بپذیرد و ایفا کند. افراد وظیفه‌شناس و مسـئولیت‌پذیر، اغلب پایبند به اصول و مقررات هسـتند و رفتارشـان را در اولویت قرار می‌دهند. فرد مسـئولیت‌پذیر از زیر بار وظایف هرگز شانه خالی نمی‌کند. او حتی اگر کار برایش سـخت باشد، آن را انجام می‌دهد. حتی اگر با انجام‌دادنش هم اتفاقی نیفتد. افراد مسـئولیت‌پذیر دارای ویژگی‌هایی همچون ثبات رفتـاری، روحیه قانون‌پذیری، روابط مبتنی بر اعتماد، اخلاق خـوش، مشـبتگری، دوراندیشـی، مداخله مسئولانه و مؤثر در حل مشکلات، تلاشگر، مشـکت‌پذیر، عدم‌بیقرارتی و منضبط و سازگار هستند.

اینها نکاتی است که در گفت‌وگو با دکتر احمدرضا هاشمیان، دکترای مشاوره خانواده و مدرس رسـمی آموزش خانواده استان‌های تهران و اصفهان، به طور مشروح بررسی کرد خواهید.

برابر تصمیم‌گیری فرزندان شکیبا باشیم تا مسئولیت‌پذیر شوند

دکتر احمدرضا هاشمیان با اشـاره به نقش خانواده و جنبه‌های رفتاری و تربیتی این نهاد در شـکل‌گیری مسـئولیت‌پذیری فرزندان می‌گوید: بعضی از والدین در عمل و کردارشان مسئولیت‌پذیری را عملی نمی‌کنند. برای یک فرد دیگر، شـرط عمده مسـئولیت‌پذیری آنها در اینده است: نقش پدر و مادر در زمینه مسـئولیت‌پذیری فرزندان از اهمیت خاصی برخوردار است.

وی به والدین پیشـنهاد می‌دهد قبل از سپردن مسئولیت، زمینه حس مسـئولیت‌پذیری را در آنها تقویت کنند.

وی در توضیح نقش مدرسـه و نظام آموزشی در مسـئولیت کـردن دانش‌آمـوزان می‌گوید: نظـام آموزشـی و مدرسـه را با بودن سـه فرایند «آموزشـی»، «پرورشـی» و «سازمانی» هر زمینـه‌ساز مسـئولیت‌پذیری در دانش‌آموزان هسـتند که در این زمینه عوامل متعددی همچون روش تدریس معلم، محتوای درسـی، مشارکت دانش‌آموز در مدرسه، انگیزه دانش‌آموز، دینداری، انضباط، ویژگی معلم به عنوان الگو، پایگاه اجتماعی اقتصادی، جرأت، نقـد، لعطافی‌پذیری، سـبک رهبری، سرمایه اجتماعی، هویت، ارتباط گرم، جرئت ورزی، احسـاس امنیـت، احسـاس تعلـق، محبت، خودمدیریتـی، ادراک اجتماعی، تجهیزات، انصاف، تشویق و توجه به ویژگی‌های فردی در مسـئولیت‌پذیری بچه‌ها نقش دارند. معلمان و مربیان آموزشـی باید ضمـن توجه در خصوص بـه کارگیری عوامل شناسایی شده در محیط مدرسـه، با نگاهی جامع، نقش و اثر زمینه‌ها و شرایط محیطی- بیرون و داخل مدرسـه- را به طور مسـتمر مدیریت و هدایت کنند و منبع مشارکت فعالانه انها در فرایند مسـئولیت‌پذیری دانش‌آموزان باشند.

افزایش سطح سواد رسـانه‌ای نقش مهمـی در بالابـردن مسئولیت‌پذیری اجتماعی دارد

این مشـاور خانواده رسـانه را یکی از ابزارهای اصلی انتقال و گسـترش ارزش‌های فرهنگی، اجتماعی و شکل دهی رفتار اجتماعی کودکان و نوجوانان می‌داند و می‌گوید: رسانه‌ها امروز تا حدی به تاز و بود جامعه مبدل شده‌اند و تعاملات دیگر نهادها را هماهنگ می‌کنند و به عنوان یک نهاد مسئولیت‌پذیر و تا حدی مسـئولیت ساز در رشد اجتماعی افراد مؤثر هسـتند. افزایش سطح سواد رسـانه‌ای افراد، نقش مهمی در بالا بردن مسـئولیت‌پذیری اجتماعی دارد.

وی مسـئولیت‌پذیری را یکـی از مهارت‌های اصلی زندگی می‌داند و می‌گوید: این مهارت‌ها فردی اسـت و افراد را شـکل می‌دهد و فرایندها را اصلاح می‌کند. بعد از آن نهادی با دولتی است که سیاست را قوام می‌بخشد و ساختار را پدید می‌آورد. مسـئولیت‌پذیری یک فرد، سـبک زندگی افراد و شهروندانی است که برابر ارزش‌های مورد قبول خود در این رابطه پایبند هسـتند. از طرفی مربوط به گروه‌ها، سازمان‌ها و شرکت‌هاسـت که به اسـاس تکلیف و مناسـب یا اختیار و یا ساختار مشخصی که دارند در قبال فرد و جامعه احسـاس مسـئولیت می‌کنند.

دکتر هاشـمیان یکـی از اصلی‌ترین دلایل عدم‌مسـئولیت‌پذیری را وجود والدین غیرمسئول می‌داند چراکه آموزش مسـئولیت‌پذیری از اخلاق شروع می‌شود و این وظیفه والدین اسـت از راه به فرزندان‌شان یاد بدهند.

بی‌توجهی به مسئولیت‌شهروندی، تعادل اجتماعی را بر هم می‌زند

وی می‌گوید: مسئولیت‌پذیری شـهروندان از مرزهـای عبور کرده به این دلیل که نوع تربیت‌مان غیرمسـئولانه اسـت. در تمام نظام‌های آموزشـی و رویکردهای تربیتی مفهوم آزادی را مسـئولیت تعریف می‌شود. فرد شـاغل مسئولیت دارد، معلم مسـئولیت دارد، پزشـک و پرستار مسـئولیت دارد و مخرج مشترک همه اینها مسـئولیت‌پذیری اسـت. اما این نگاه در جامعه ما وجود ندارد. نظام آموزشی ما، رسانه‌ها، خانواده و سایر نهادها این روز را درک نکرده‌اند، به همین دلیل هر روز توقع‌ها و انتظارها بالا می‌رود بدون آنکه به بخش دیگر بعدی مسئولیت‌های شهروندان توجه کنند. این رویکردها موجب شده است تعادل اجتماعی به هم بخورد.

وی در ادامه می‌افزاید: وقتی بحث مسئولیت اجتماعی پیش می‌آید از این حرف می‌زنیم که فرد نسـبت به جمعی که در آن زندگی می‌کند، احساس تعهد و پاسـخگو بودن کند. درواقع تمام تلاش ما در جامعه شناسی به ویژه در پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی این اسـت که احساس هویت جمعی و تعلق به جمع را در افراد ایجاد کنیم. این صورت جمعه‌ایدالی شکل می‌گیرد که تلفی فردا از «ما» بسـیار وسیع‌تر از خانواده و محله‌ای که در آن زندگی می‌کند.

یک زمانی «ما»ی جمعی در سطح محله شـکل می‌گیرد، گاهی از سطح محله فراتر می‌رویم و به شهر می‌رسـیم. گاهی هم از سـطح شـهر فراتر می‌رویم و به اسـتان و در مرحله بعد به ملت می‌رسـیم. اینجاسـت که روح تعهد به خود و جامعه‌ای که در آن

وقتی بحـث مسـئولیت اجتماعی پیش می‌آید، از این حرف می‌زنیم که فرد نسـبت به جمعی که در آن زندگـی می‌کند، احسـاس تعهد و پاسـخگوبودن کند. در واقع تمام تلاش ما در جامعه‌شناسی به ویژه در پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی این اسـت که احساس هویت جمعی و تعلق به جمع را در افراد ایجاد کنیم

دکتر حجت‌الاسلام‌والمسلمین علیرضا فرهنگ:

کار را با تعهدی درونی و بیرونی انجام دهیم

حجت‌الاسلام‌والمسلمین علیرضا فرهنگ

مسـئولیت‌پذیری یعنی انسـان نسـبت به آنچـه بر عهـده‌اش گذاشـته شـده اسـت، احسـاس وظیفه کند و متعهد باشـد و در راسـتای آن وظایف در هر شغل و حرفه‌ای که است به خوبی آن کار را به سرانجام برساند.

اهمیت مسئولیت‌پذیری در امورهای دینی

پذیرش مسـئولیت برای انسـان تعهدی می‌آورد که انجام آن باعث رشد و بالندگی او در زندگی می‌شود. خداوند متعال در قرآن در آیه ۷۲ سـوره احزاب درباره مسـئولیت‌پذیری انسـان در قبال عقل اندیشه و تعمت‌ها می‌فرماید: إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا- ما بر آسـمان‌ها و زمین و کوه‌های عالم عرض امانت کردیم همه از تحمل آن امتناع ورزیده و اندیشه کردند و انسان آن را بپذیرفت. انسان هم بسیار ستمکار و نادان بود.

خداوند متعـال می‌فرمایـد: ما امانتـی را بر دوش انسـان نهادیم که آسـمان‌ها و زمین و کوه‌ها نتوانسـتند مسـئولیت این امانت را بپذیرند، هر چند انسان پذیرفت ولی بعضی از انسـان‌ها به تعهد خود نسبت به این امانت که مصادیق مختلفی از جمله عقل و اندیشـه یا مقام ولایت و امامت دارد ظلـم کردند و به درسـتی از آن اسـتفاده نکردند، پس مسـئولیت‌پذیری نوعی قبول تعهد درونی و بیرونی است که باید انسان نسبت به آن اقدام کند.

تأکید اسلام بر مسئولیت‌پذیری با وفای به عهد

البته هر چند دین اسـلام نسـبت به اعمـال پذیرش مسـئولیت برای خدمت‌رسـانی به مردم تأکیدات فراوانی دارد، ولـی در هر جایی که با مسئولیتی و آرا خطاب می‌کند، هشدارهایی را هم برای مواظفت از عهد سرزمین‌هایش، زیرا شما حق‌تی نسبت به قطعه‌های زمین‌ها و چارایان نیز باید پاسخگو باشید. از خداتاعت کنید و ناظرمانی او نکنید.

۲) مسئولیت انسان نسبت به مردم، خانواده اموال. ارتباط اجتماعی انسان با هنوع خود چه همسـر و فرزندان و چه عموم مردم و حتی درآمد و اموالی که در زندگی به دست می‌آورد، مسئولیت‌هایی را برای انسان ایجاد می‌کند که باید نسبت به آن تعهد داشته باشد. پیامبر(ص) در این زمینه می‌فرمایند: الا کُلّکُم راعٍ و کُلّکُم مسـئول عَن رَعیّتِه؛ فالأمیرُ الّذی علی النّاسِ راعٍ وَهُوَ مسئول عَن رَعیّتِه، والرّجُل راعٍ علی أهلِ بَیتِه و هُوَ مسئول عَنهُم، و اَلمرأةُ راعِیةٌ علی بَیتِ بَعلِها و وَلَدِه و هِیَ مسئولةٌ عَنهُم؛ و العَبدُ راعٍ علی مالِ سَیِّدِه و هُوَ مسئول عَنهُ، اَلا فکُلّکُم راعٍ و کُلّکُم مسئول عَن رَعیّتِه؛ بدانید که همه شما مسئولید و همه شما نسبت به زیردسـتانتان باز خواست می‌شوید. فرمانروای مردم، مسئول مردم است و نسبت به زیردسـتانش باز خواست می‌شود. مرد، سرپرست خانواده اسـت و نسبت به آنها باز خواست می‌شود. زن، مسئول خانه شوهر و فرزندان اوست و در برابر آنان، باز خواست می‌شود. برده، مسـئول مال مالک خود اسـت و در برابر آن، مسـئول اسـت. پس بدانید که همه شما مسئولید و همه تان در برابر زیردستان خود، باز خواست می‌شوید.

از مسئولیت‌پذیری در زندگی فردی و اجتماعی

۱) رعایت خدا در زندگی فردی و اجتماعی. انسان‌هایی که به تعهدات‌شان در قبال خود و دیگران و همچنین خداوند عمل می‌کنند در واقع رضایت حق تعالی را در همه ابعاد فردی و اجتماعی زندگی کسـب می‌کنند چراکه متعهد شدن به نوعی برداشـتن باری بر دوش فرد اسـت. انسان‌هایی که متعهد به وظایف خود نیسـتند نه تنها باری از دوش جامعه برنمی‌دارند بلکه بار مسـئولیت خود را نیز بر دوش دیگران می‌اندازند.

۲) سعادت و خوشـبختی انسـان در زندگی: یکی از راه‌های مهم کسـب سـعادت و خوشـبختی در زندگی عمل به تعهدات و وظایفی است که به وعده‌هایش، زیرا شما حق‌تی نسبت به قطعه‌های زمین‌ها و چارایان نیز باید پاسخگو باشید. از خداتاعت کنید و ناظرمانی او نکنید.

۲) مسئولیت انسان نسبت به مردم، خانواده اموال. ارتباط اجتماعی انسان با هنوع خود چه همسـر و فرزندان و چه عموم مردم و حتی درآمد و اموالی که در زندگی به دست می‌آورد، مسئولیت‌هایی را برای انسان ایجاد می‌کند که باید نسبت به آن تعهد داشته باشد. پیامبر(ص) در این زمینه می‌فرمایند: